

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Ключові позиції Верховного Суду у корпоративних спорах 2020-2021 років

Олеся Лукомська

начальник відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів секретаріату КГС ВС

Корпоративні спори

2019

- ГС – 1013
- КГС – 592 (58,4%)

2020

- ГС – 1037
- КГС – 581 (56%)

Корпоративні спори

Касаційний господарський суд

2019

переглянуто – 592
без змін – 204 (34,5%)
скасовано – 78
на новий розгляд – 35
нове рішення – 11

2020

переглянуто – 581
без змін – 214 (37%)
скасовано – 98
на новий розгляд – 58
нове рішення – 12

Корпоративні спори

Лідери серед корпоративних спорів за 2019 рік

Лідери серед корпоративних спорів за 2020 рік

Оскарження рішень органів юридичної особи

Факт порушення корпоративних прав

- ✓ Для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів учасника (акціонера) товариства. Якщо за результатами розгляду справи факт такого порушення не встановлено, господарський суд не має підстав для задоволення позову.
- ✓ Висновок про порушення чи не порушення прав такої особи, а також її охоронюваних законом інтересів, які й впливають безпосередньо зі змісту права, суд має зробити за результатами розгляду справи, зазначивши про це в мотивувальній частині. У такому разі внаслідок задоволення позову позивач отримує належний судовий захист, оскільки буде встановлено факт порушення чи оспорювання його права. Якщо ж за результатами розгляду справи факту такого порушення не встановлено, а позивач посилається на формальне порушення закону, у суду немає правових підстав для задоволення позову.

Сторони спору

- ✓ **Відповідачем** у справах про визнання недійсним рішення загальних зборів є **господарське товариство**, а не його окремі учасники (акціонери), оскільки відповідне рішення є результатом волевиявлення не окремого учасника, а загальних зборів учасників як органу товариства.

Сторони спору

- ✓ Недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів ТОВ не може визнаватися порушенням прав тих осіб, які не є учасниками (акціонерами, членами) цієї юридичної особи.

Сторони спору

- ✓ Посилання скаржника на те, що на момент звернення з апеляційною скаргою він **набув прав заставодержателя корпоративних прав**, належних позивачеві у ТОВ, не свідчить про наявність у скаржника відповідних корпоративних прав у вказаному товаристві, зокрема, станом на час прийняття оспорюваного рішення у справі.

Похідні вимоги

✓ У зв'язку із задоволенням позову в частині основної вимоги про визнання недійсним рішення учасника ТОВ, яким позивача незаконно виключено зі складу учасників товариства, підлягають задоволенню і похідні позовні вимоги, оскільки всі наступні рішення та дії відповідача, які в тому числі пов'язані зі збільшенням статутного капіталу товариства, перетворенням ТОВ на ТДВ, є такими, що вчинені без участі та згоди позивача, що володіє 50% статутного капіталу товариства.

Скорочений строк позовної давності

- ✓ Скорочений строк позовної давності щодо вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства, що встановлений п.8 ч.2 ст.258 ЦКУ, який набув чинності 17.06.2018 відповідно до Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю", застосовується лише до оскарження рішень ТОВ та ТДВ і не застосовується до вимог про визнання недійсним рішення інших юридичних осіб, в тому числі рішень власників фермерського господарства. Виходячи із суті спірних правовідносин, вимоги Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю", яким встановлена спеціальна позовна давність щодо вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства, не можуть застосовуватися за аналогією закону до вимог про оскарження рішень власників фермерського господарства відповідно до ст.8 ЦКУ. У такому разі, оскільки інше не передбачено законом, застосовується загальна позовна давність тривалістю у три роки.

Скорочений строк позовної давності

- ✓ Визначений ст.50 Закону України "Про акціонерні товариства" тримісячний строк для оскарження акціонером рішення загальних зборів або порядку прийняття такого рішення є за своєю правовою природою спеціальною (скороченою) позовною давністю. При цьому, ч.1 ст.50 Закону України "Про акціонерні товариства" також визначено **інший початок перебігу позовної давності**, ніж загальний порядок, встановлений ч.1 ст.261 ЦКУ, а саме, перебіг позовної давності починається **з дати прийняття рішення загальних зборів**, яке оскаржується.
- ✓ Таким чином, для встановлення початку перебігу позовної давності не підлягають дослідженню обставини коли про порушення своїх прав довідався або міг довідатися позивач. Однак, такі обставини слід досліджувати для встановлення наявності або відсутності підстав для визнання причин пропуску позивачем позовної давності поважними.

постанови КГС ВС у справах № 921/500/16-г/18; № 921/566/16-г/18

Можливість довідатись про порушення права

- ✓ Під можливістю довідатись про порушення права або про особу, яка його порушила, слід розуміти **передбачувану неминучість інформування** особи про такі обставини, або існування в особи певних зобов'язань, як **міри належної поведінки**, в результаті виконання яких вона мала б змогу дізнатись про відповідні протиправні дії та того, хто їх вчинив.
- ✓ У позивача була реальна можливість довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила, 7.11.2013 за наслідками ознайомлення з матеріалами адміністративної справи.
- ✓ Маючи 7.11.2013 відомості про перехід до іншої особи своїх корпоративних прав у фірмі, одноосібним засновком якого він був, позивач мав можливість невідкладно дізнатися про обставини переходу цих прав за відсутності його волевиявлення, **проявивши розумні обачність і звичайну зацікавленість щодо стану своїх прав.**

Поновлення строку позовної давності

- ✓ Механізм застосування позовної давності повинен бути достатньо гнучким, тобто, як правило, він **мусить допускати, зокрема, можливість поновлення строку позовної давності**, а також корелювати із суб'єктивним фактором, а саме – обізнаністю потенційного позивача про факт порушення його права.
- ✓ Питання поважності причин пропущення позовної давності (наявність обставин, які з об'єктивних, незалежних підстав унеможлилювали або істотно утруднювали своєчасне подання позову) вирішується господарським судом у кожному конкретному випадку з урахуванням наявних фактичних даних про такі обставини.
- ✓ При вирішенні питання про захист порушеного права, у разі пропущення позовної давності суд: а) у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, які обґрунтовують поважність причин пропущення позовної давності; б) вирішує дане питання у кожному конкретному випадку з урахуванням наявних фактичних даних про такі обставини; в) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтуються на всебічному, повному і об'єктивному розгляді у судовому процесі усіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

постанова КГС ВС у справі № 912/855/19

Правочини щодо часток у статутному капіталі ТОВ

Об'єкт правовідносин купівлі-продажу

- ✓ Об'єктом правовідносин купівлі-продажу є **частка** в статутному капіталі, право на яке є майновим, тобто майнове право є **оборотоздатним об'єктом** (ст.190 ЦК України). При цьому корпоративні права не можуть переходити у власність набувача, тобто корпоративні права не є об'єктом права власності.
- ✓ **Товаром** за договором купівлі продажу виступає **частка** у статутному капіталі

Момент виникнення права власності на частку у статутному капіталі ТОВ

- ✓ У разі відступлення частки особа набуває права на частку **внаслідок укладення правочину** з учасником товариства, а не внаслідок його прийняття до складу учасників товариства загальними зборами чи державної реєстрації відповідних змін.
- ✓ **Підставою** для виникнення права власності на частку є відповідний **правочин, а не рішення** загальних зборів, реєстраційна дія чи запис в реєстрі.

постанова ВП ВС у справі № 909/1294/15

Момент виникнення права власності на частку у статутному капіталі ТОВ

- ✓ Право власності на частку в статутному капіталі ТОВ у третьої особи виникає з моменту укладення договору, якщо інше не встановлено домовленістю сторін. У разі відступлення частки, особа набуває права на частку внаслідок укладення правочину з учасником товариства, а не внаслідок його прийняття до складу учасників товариства загальними зборами чи державної реєстрації відповідних змін.
- ✓ Чинне законодавство, як на момент укладення договору купівлі-продажу частки між компаніями, так і на момент укладення договору з позивачем у справі, не визначало, що продавець частки у статутному капіталі товариства має право продати її стороннім особам лише за умови вчинення державним органом реєстраційної дії щодо внесення змін у відомості про таку особу, як учасника товариства. Суд апеляційної інстанції, дійшовши такого висновку, обмежив власника у здійсненні правомочності щодо розпорядження своїм майном за відсутності на те законних підстав.

Статус відомостей, що містяться в ЄДРЮОФОПГФ

- ✓ Правові наслідки невнесення відповідних відомостей щодо змін у складі учасників товариства до ЄДРЮОФОПГФ, що визначені ст.10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", стосуються правовідносин **у спорі юридичної особи з третіми особами**. Натомість, у ч.5 ст.89 ЦКУ передбачено, що юридичні особи та їх учасники не мають права посилатися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін.

Переважне право

- ✓ Учасники ТОВ користуються переважним правом купівлі частки у іншого учасника товариства за наявності у нього наміру здійснити відчуження такої частки саме **шляхом укладення договору купівлі - продажу**. У разі відступлення учасником товариства своєї частки іншим чином, відмінним від її продажу, зокрема шляхом дарування, переважне право на її придбання у інших учасників товариства не виникає.

Переведення прав покупця

- ✓ Порушення порядку повідомлення учасника про намір продати частку **не завжди означає порушення його переважного права** на придбання частки.
- ✓ Якщо суди за допомогою належних та допустимих доказів встановили, що учасник **сам відмовився** від реалізації свого переважного права, у тому числі шляхом голосування на зборах за включення нового учасника до складу товариства і внесення відповідних змін до статуту, то така відмова **свідчить про обізнаність учасника** з наміром продати частку і відсутність намірів її придбати. Відповідно, переважне право учасника на придбання частки не порушено.

Переведення прав покупця

- ✓ Волевиявлення про відмову від переважного права може бути зроблене і після укладення договору купівлі-продажу частки, тобто є певним схваленням учасником правочину з відчуження частки третій особі вже після його укладення.
- ✓ Якщо учасник письмово відмовився від реалізації переважного права, у тому числі шляхом надання своєї згоди на вступ у товариство третьої особи – покупця частки, то факт його обізнаності про намір продати частку і умови продажу частки презюмується, якщо інше не буде доведено (наприклад, що учасник був уведений в оману щодо істотних умов договору купівлі-продажу частки).

Визнання договору укладеним

- ✓ Учасник ТОВ звернувся з позовом до іншого учасника, який бажає продати свою частку, про визнання договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ укладеним на запропонованих продавцем умовах.
- ✓ У листі-повідомленні учасник, який бажає продати свою частку, зазначив лише ціну та розмір частки.
- ✓ Враховуючи приписи абз.1 ч.3 ст.20 Закону України "Про ТОВ та ТДВ", ч.1 ст.641 ЦКУ та встановлені судами обставини справи, КГС погодився з висновками судів про те, що **лист-повідомлення слід розцінювати саме як інформаційний лист, а не як оферту.**

Визнання договору укладеним

- ✓ Ухилення продавця від укладення договору купівлі-продажу пропонуваної до продажу частки (частини частки), у розумінні п.2 ч.4 ст.20 Закону України "Про ТОВ та ТДВ ", може вважатись **за наявності обставин надання (пропонування) будь-якою з сторін проекту відповідного договору.**
- ✓ У матеріалах справи відсутні докази надання (пропонування) будь-якою з сторін проекту відповідного договору, що свідчить про відсутність обставин ухилення відповідача у даній справі від укладення договору купівлі-продажу пропонуваної до продажу частки (частини частки). Суд зазначає, що вказані обставини також **унеможливають визнання судом укладеним спірного договору, в редакції наданій позивачем.**

постанова КГС ВС у справі № 911/178/20 (продовження)

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Дякую за увагу!

